

**نایا دهستان له نافرہت
دهستنوئژ دهشکینیت؟
لیکدانه وه و تهفسیری نایه تی**

﴿أَوَلَمْ نَسْمُكُ النِّسَاءَ﴾ (٤٣) ﴿النساء﴾

نووسینی: قاسم بن محمد قاسم
وهرگیژ: زریان سه رچناری

نقل الزَّعْفَرَانِيُّ عن إمام الشَّافِعِيِّ أنه قال: لو ثبت حديث مَعْبُدُ بْنُ نَبَاتَةَ فِي الْقِبْلَةِ لم أر فيها شيئاً ولا في اللّمس فإن مَعْبُدُ بْنُ نَبَاتَةَ يَرْوِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: (أَنَّهُ كَانَ يُقْبَلُ وَلَا يَتَوَضَّأُ) ولكن لا أدري كيف مَعْبُدُ بْنُ نَبَاتَةَ هذا فَإِنْ كَانَ ثِقَةً فَالْحُجَّةُ فِيمَا رُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ .
(معرفة السنن والآثار للبيهقي)

زه عفرانی له ئیمامی شافعییه وه ئه وهی باسکردوو ه که فه رموویه تی: ئه گهر
فه رمووده که ی (مَعْبُدِي كورِي نَبَاتَةَ) گير او يتيه وه "دهر باره ی ماچکردنی پينغه مبه ر □
بو خيزانه کانی "سه حیح بيت، ئه وه وانا بينم که ماچکردن و ده ستلیدانی ئافره ت
ده ستنويز بشکينن، چونکه مه عبه دی کورِي نه باته له محه مه دی کورِي عه مروی
کورِي عه تائه وه ده گير يتيه وه له عائيشه وه که فه رموویه تی: (پينغه مبه ر □ ماچی
خيزانی خو ی کردوو ه و ده ستنويزی نه گرتوته وه بو نويز) وه من نازانم ئه و (مَعْبُدِ
ی کورِي نَبَاتَةَ) يه چونه، بو يه ئه گهر متمانه پي کراو بيت ئه و ا ئه و فه رمووده يه
ده بيت به به لگه، چونکه هه رچی له پينغه مبه ره وه □ به سه حیحی گير درابيتيه وه
ده بيت به به لگه .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله، نحمده تعالى ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد محمداً عبده ورسوله، وصفيه، وخليله، بلغ الرسالة، وأدى الأمانة، ونصح الأمة، وجاهد في الله حق جهاده، حتى أتاه اليقين، وتركنا رسول الله صلى الله عليه وسلم على المحجة البيضاء، والطريق الواضح ليلها كنهارها لا يزيغ عنها إلا هالك، ولا يتكبتها إلا ضال. من يطع الله ورسوله فقد رشد، ومن يعص الله ورسوله فقد ضل ضلالاً مبيناً.

برايه كي به پريز خوا ته مه ن دريژي بکات له سهر خير، پرسيارى له به نده کرد
درباره ي واتاي ئه و نايه ته ي خواي گه وره که ده فه رموييت: ﴿أَوْلَمَسْتُمُ النِّسَاءَ

﴿٤٣﴾ (سورة النساء) ناي مه به ستي له چوونه پال خيزان (جماع) ه يان ته نيا مه به ستي له
ده ست ليوه دانه و هيچي تر؟

منيش به پشتيواني ئه و خوايه ي که هيچ هاوه ليكي نيه، ده ليم: به دنياييه وه و
به گويره ي به لگه زانستيه شه رعييه كان له قورئان و سوننه تدا رoon و ئاشكرايه
که مه به ست له و نايه ته (جماع) ه و به لگه كانيش له سهر ئه و بابه ته راست و رهوان و
بي پيچ و په نان.

سهره تا له ده قي نايه ته که وه ده ست پيده که ين، چونکه ئه و نايه ته بنه ماي
باسه که مانه، خواي گه وره ده فه رموييت: ﴿يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ

سُكْرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنْبًا إِلَّا عَارِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ
أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِبِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ
وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا ﴿٤٣﴾ (النساء).

واته: ئه ي گه لي خاوه ن باوه ران! به سهر خوشي له نويژي نزيك مه بنه وه،
هه تا تيبگه ن ده لين چي. به له سگرانش نويژي مه که ن - مه گين وه ختي راگوزه ر
بن - تا کاتي که خو ده شورن ئه گه ر - دنيا بوو - نه خوش بوون يان ريبوار بوون
يان يه کيکتان له سهر پيشاوي هاته وه يان تخوني ژنان که وتن و ده ستوو به ئاو
رانه گه يشت، خوليكي پاک په يدا که ن و رووخسار و ده سته کانتاني پي بهه نوون.
خودا چاوپوشيو ليده کا و ليو ده بووري.

ئیمامی علی و ئیبینو عه بیاس و حه سه نی به سری و مواهید و قه تاده و جگه له وانیش، بۆچونیان وابووه که وشه ی (لَمَس) له و ئایه ته دا، مه به ست پیی (جماع) ه چونکه (جماع) به بی ده ست لیوه دان رونا دات (۱).

له (سَعیدی کوری جُبیر) ه وه گێر دراوه ته وه که ده لیت: له ناو خه لکدا باسی ئه و ئایه ته کرا که ئایا وشه ی (لَمَس) به چی مانایه ک دیت؟ ئیتر هه ندیک وتیان مه به ست پیی (جماع) ه وه هه ندیکی تریان وتیان مه به ست پیی (جماع) نییه، له مس هه ر له مسه و واتا ده ست لیوه دان، ئیتر ئه م روداوه م بۆ (ابن عَبَّاس) گێرایه وه، ئه ویش وتی: تو رات له گه ل کامیاندا بوو؟ منیش وتم له گه ل ئه وانه یاندام که ده یان وت مه به ست پیی (جماع) ه، ئیتر (ابن عَبَّاس) وتی: ته واوه ئه وانه یان بۆچونه که یان راسته که وتیان مه به ست پیی (جماع) ه، وه وتی: ("الْمَسُّ" و "الْلَمْسُ"، و "المُبَاشَرَةُ") هه موو به واتای (جماع) یش دین، چونکه خوای گه وره (يُكْنَى مَا شَاءَ بِمَا شَاءَ) چۆنی بویت وشه کان وا به کاریان ده هینیت (۲).

وه ئیمامی (شُعْبِي) له (عَلِي كُورِي أَبُو طَالِب) ه وه گێر اویتیه وه که فه رموو یه تی مه به ست پیی جیماعه (۳).

وه له (حَسَن) یشه وه گێر دراوه ته وه که فه رموو یه تی مه به ست پیی جیماعه (۴). وه (خُصَيْف) ده لیت له (مُجَاهِد) م پرسی ده رباره ی واتای ئه و ئایه ته، ئه ویش وتی مه به ستی له جیماعه (۵).

وه (قَتَادَة) و (حَسَنِي بَصْرِي) یش فه رموو یانه مه به ست پیی چوونه لای ئافره ته (۶).

۱ (تفسير البغوي: ۲/۲۲۲. وغيره).

۲ (البيهقي / ۶۲۰، وابن جرير / ۹۵۸۱).

۳ (ابن جرير / ۹۶۰۲).

۴ (ابن جرير / ۹۶۰۳۲).

۵ (أخرجه ابن جرير / ۹۶۰۴).

۶ (أخرجه ابن جرير / ۹۶۰۵).

منیش ده لیم خوی گه وره له م نایه ته دا نه و کاتانه ی پوون کردو ته وه که موسلمان کاتی نه بوونی ئاو بو دستنویژ، بوی هه یه (ته یوم) بکات، خوی گه وره ده فهرمو ویت:

﴿وَأِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ﴾ نهمه کاتی نه خو شی.

﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ نهمه له حاله تی سه فهردا.

﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنَكُم مِّنَ الْغَائِطِ﴾ واته: کاتی نه بوونی دستنویژ.

﴿أَوْلَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ واته: کاتی له شگرانی.

﴿فَلَمْ يَحِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا﴾. نه گهر له م کاتانه دا ئاوتان دست نه که وت ده توانن ته یوم بکه ن.

جا نه گهر به شیوه یه ک لیکی بدهینه وه که وشه ی (لمس) له م نایه ته دا مه به ست پیی شکاندن دی دستنویژ بیت به هوی ده ستلیدانی ئافرته وه، نه وه وا دهرده که ویت که له نایه ته که دا که موکووریه ک هه بیت، چونکه باسی حاله تیکی تیانیه! نه ویش کاتی له شگرانیه که له و کاته یشدا موسلمان ده توانیت ته یوم بکات، وه ک چون پیغه مبه رمان □ وای فهرمو وه، وه له هه ردوو په رتووکه سه حیه که دا بومان گیردرا وه ته وه (۷).

هه روه ها چونکه له سه ره تای نایه ته که دا باسی حاله تی بیده ستنویژی کردوه ئیتر پیویست ناکات دووباره باسی بیده ستنویژی بکاته وه، بویه نه گهر توزیک به وردی ته ماشای نایه ته که بکه ین ده بینین که مه به ست پیی کاتی (له شگرانی) یه نه ک کاتی (بیده ستنویژی) له بهر نه وه باشتر وایه ده سه ته واژه قورئانیه کان به شیوه یه ک لیک بدرینه وه که له گه ل گه وره یی و به ریزی و ته واویتی قورئاندا بگونجیت، چونکه نه گهر ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنَكُم مِّنَ الْغَائِطِ﴾ هه روه ها ﴿أَوْلَمَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ یه ک واته یان هه بیت، نه وا دووباره بونه وه یه کی بی سووده، که قورئان زور له وه گه وره تره که ده سه ته واژه ی بی سوود و دووباره بونه وه ی بی حکمه تی تیدا بیت.

۷ عن عَمَّارٍ بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي حَاجَةٍ فَأَجَبْتُ فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ فَتَمَرَّعْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّعُ الدَّابَّةُ ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ " إِمَّا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا " ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً ثُمَّ مَسَحَ الشِّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ وَظَاهَرَ كَفَّيْهِ وَوَجَّهَهُ. (أخرجه البخاري/ ۳۳۴، ومسلم/ ۸۴۴).

وه دربارهی وشهی (مَسْن) چه‌ندین جاری تر له قورئاندا به‌مانای جیماع هاتووه، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلْمٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكْ بَغِيًّا﴾ (مریم).

ئیمامی (طَبْرِي): له ته‌فسیری ئەم ئایه‌ته‌دا ده‌فه‌رموویت:
 ﴿يَمَسِّنِي﴾ واته هیچ که‌سیک به شیوه‌ی نیکاحی شه‌ری نه‌هاتووه به‌لامدا.
 ﴿وَلَمْ أَكْ﴾ ئە‌گەر هیچ که‌س به شیوه‌ی حه‌لال نه‌هاتبیت به‌لامدا.
 ﴿بَغِيًّا﴾ توشی لادان نه‌بووم تا له‌ریگه‌ی ناشه‌رعییه‌وه مندالم ببیت (۸).
 وه ئیمامی (شَنْقِيطِي) له ته‌فسیره‌که‌یدا (أَضْوَاءُ الْبَيَانِ) دا، به‌م شیوه‌یه ته‌فسیری ئایه‌ته‌که‌ی کردووه: ﴿قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلْمٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكْ بَغِيًّا﴾ (مریم).
 واته: چۆن من مندالم ده‌بیت له کاتیکدا هیچ مروّفیک توخنم نه‌که‌وتووه، واته جیماعیان له‌گه‌ل نه‌کردوم به‌ریگه‌ی شه‌ری، وه داوین پیسیشم نه‌کردووه (۹)؟
 ته‌واو

وه (إِبْنُ حَيَّان) له په‌رتووکی (الْبَحْرُ الْمَحِيطُ) دا ده‌لیت: ده‌رباره‌ی فه‌رمایشتی خوای گه‌وره ﴿وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ﴾ لی‌ره‌دا جیماع به‌(مَسْن) ناوبراوه، وه‌ک چۆن هه‌ر له قورئاندا به‌(الحرث) و (لللباس) و (المباشرة) هاتووه (۱۰).
 منیش ده‌لیم له‌و ئایه‌ته‌دا وشه‌ی (مَسْن) ته‌نیا به‌ده‌ست لیوه‌دان لی‌ک نادریته‌وه چونکه به‌ده‌ستلیدان مندالم درووست نابیت، تا‌کو (مَزِيْمٌ) بلیت که‌س ده‌ستی لی نه‌داوم تا مندالم ببیت، راستتر ئە‌وه‌یه که بلیت: هیچ که‌س کۆنه‌بوته‌وه له‌گه‌لمدا تا دووگیان بيم و مندالم ببیت، که‌واته مه‌به‌ست له‌(لَمَس) یان (مَس) جیماعه.

وه خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً...﴾ الآية (۳۶) (البقرة).

واتا: ئە‌گەر ژنوو ته‌لاق ده‌دن، به‌ر له‌وه ده‌گه‌لیان بنوون و ماره‌بیتان هیشتا بو دیاری نه‌کردون، چیمان ناکه‌وئ و ئیوه گوناھتان ناگاتی. به‌لام وا چاکه

۸ (تفسیر الطبري: ۱۸/۱۶۵).

۹ (أضواء البيان/ ۳/۳۸۷).

۱۰ (البحر المحيط: ۲/۴۹۲).

شتيكيان له مالي خوتان بدهني؛ دارا له ئەندازهي خوي و ههژاريش به ئەندازهي خوي؛ وا چاكه بو چاكه كاران.

ههروهها دهه فرمووييت: ﴿وَإِنْ طَلَقْتُمْوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً

فَرِيضَةً مِمَّا فَرَضْتُمْ ﴿٢٣٧﴾ (البقرة)

واتا: خو ئەگەر ماره ييه كه تان برپيووه و هيشتا دهگه ليان نه خه وتوون، ته لاققان دان، نيوهي ماره ييان دهكه وي، مهگين خويان پيو ببه خشن يان نه و كه سه پيو ببه خشي كه ماره برپين به دهست نه وه؛ پي به خشينيش له ئاكارى پاريزگارى نزيكتره. له بير مه كه ن چاكه دهگه ل يه كتر بكن، خودا له هه ر كارى دهيكه ن چاوه دي ره.

له راستيدا سه رجه م زانايان يه كران له سه ر نه وه ي كه ته نيا به ده ستليداني ئاسايي ماره يي واجب نيه بدري ت به ئافره ته كه (به لكوو ته نيا نيوه ي ماره يي وه ده گري ت ئەگەر دواي ماره كردن ته لاق بدري ت و نه گواز رابيت ته وه).

دياره ماره يي له دواي چونه پال و گواسته نه وه واجب ده ي ت هه موي بدري ت به ئافره ته كه، وه ئەم وته يه ش له كو مه ليكي زوره وه گيردرا وه ته وه وهك: (علي كوري ابو طالب) و (ابي كوري كعب) و (ابن عباس) و (مجاهد) و (طاوس) و (حسن ي بصري) و (عبيدي كوري عمير) و (سعيد ي كوري جبير) و (شعبي) و (قتادة) و (مقاتلي كوري حيان) و (ابو حنيفة) (١١).

وه له سوننه ت و فرمووده سه حيحه كاني پيغه مبه رماندا □ ئەم به لگانه هاتوون:-

ئيمامي مسلم له سه حيحه كه يدا ئەم فرمووده يه ي بو گير اوينه ته وه، له دايمان عايشه وه كه وتويه تي: (فَقَدْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةً مِنَ الْفَرَّاشِ فَأَلْتَمَسْتُهُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ وَمُبْعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أَحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ.) (١٢).

١١ أنظر نيل المرام لتفسير آيات الأحكام لصديق حسن خان: ٣١٤-٣١٦. وانظر تفسير الطبري:

٥/١٢٧، والقرطبي: ٣/١٩٧، والبغوي: ١/٢٦٧، وغيرهم.

١٢ (مسلم/١١٨).

واته: شه ویکیان له سهر جیگه که، پیغه مبهرم نه بینی □ ئیتر دهستم بؤ کوتا، دهستم دای له ههردوو پیی ئه و له سوژدهدا بوو...

ههروهها له دایکمان عائیشه وه گێردراووته وه که وتویه تی: (كُنْتُ أَنَا مَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرِجَالِي فِي قِبَلْتِهِ فَإِذَا سَجَدَ عَمَرَنِي فَقَبَضْتُ رِجْلِي وَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا) (۱۳).
واته: من له بهردهمی پیغه مبهردا □ دهنووستم، ئه ویش نوژی دهکرد، قاچه کانم له ئاستی قیبله کهیدا بوو، ئیتر ئه گهر بیویستایه سوژده بهریت، قاچی ئه ژهند له قاچه وه "بؤ ئه وهی لای بهرم" پاشان که هه لدهستایه وه منیش دووباره قاچم دریز ده کرده وه.

ههروهها له عائیشه وه گێردراووته وه که وتویه تی: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِيُصَلِّيَ، وَإِنِّي لَمُعْتَرِضَةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ إِعْرَاضَ الْجَنَازَةِ، حَتَّى إِذَا أَرَادَ أَنْ يُوتِرَ مَسَّنِي بِرِجْلِهِ) (۱۴).
واته: پیغه مبهردا □ نوژی دهکرد و منیش وهک جه نازه له بهرده میدا راکشابووم، ئیتر که دهیویست نوژی ویت بکات قاچی دهدا له قاچه وه.
دهلیم: ئه مانهش به لگهی روون و ئاشکران له سهر ئه وهی که پیغه مبهردا □ له ناو نوژدا پیستی بهر پیستی خیزانی خوی که وتوو و نوژده کهی نه بریوه.

وه له (عُرْوَةَ كُورِي زُبَيْر) وه گێردراووته وه که (عائشه) وتویه تی: (أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَبَّلَ بَعْضَ نِسَائِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ. قَالَ عُرْوَةُ فَمُلْتُ لَهَا مَنْ هِيَ إِلَّا أَنْتِ؟ فَضَحِكَتْ.) (۱۵)
واته: پیغه مبهردا □ هه ندیک له خیزانه کانی خوی ماچ کردوو و چوو بؤ نوژی، دهستنوژی شی نه ده گرت وه، (عُرْوَةَ) وتویه تی: قابیله هه رخوت بویت، ئیتر عائیشه پیکه نیوه.

۱۳ (البخاري/ ۳۷۵، ومسلم/ ۱۱۷۳).

۱۴ أخرجه النسائي/ ۱۱۶، وأحمد/ ۲۶۷۶۴، والبيهقي/ ۶۲۸، والطبراني في الأوسط/ ۸۷۸۵، والسراج في مسنده: ۱/ ۱۴۴، قال ابن حجر في تلخيص الحبير: ۱/ ۳۶۳، إسناده صحيح، وقال الزيلعي في نصب الراية: ۱/ ۷۳، إسناده على شرط الصحيح، قال الألباني رحمه الله: صحيح انظر صحيح النسائي: ۱/ ۳۱۰
۱۵ أخرجه الترمذي، وابن ماجه/ ۵۰۲، وأحمد/ ۲۶۲۸۵، والبيهقي/ ۶۲۲، والدارقطني/ ۱۵، وابن أبي شيبة/ ۴۸۵، وإسحاق ابن راهوية/ ۶۷۲، و صححه الألباني انظر صحيح ابن ماجه/ ۵۰۲

وه له دایکمان (اُمُّ سَلْمَه) هوه گپراویه تیه ووه که وتویه تی: (اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُقْبَلُهَا وَهِيَ صَائِمَةٌ ثُمَّ لَا يُفْطِرُ وَلَا يُحَدِّثُ وَضَوْءًا.) (۱۶)

واته: پیغه مبه ر □ ماچی کردووه، به پوژوش بووه، ئیتر پیغه مبه ر □ نه پوژوووه که ی شکاندووه وه نه ده ستنویژی گرتوووه ته وه.
 ئەم فەرمووده یه ش (إِبْنُ جَرِيرٍ طَبْرِي) رپوایه تی کردووه، پاشان وتویه تی:
 ئەم فەرمووده سه حیه ی که باسما نکرده له پیغه مبه ره وه □ به لگه ی ئاشکرایه له سه ره وه ی که (لَمْس) له و ئایه ته دا مه به ست پیی (جِماع) ه نه ک واته کانی تری وشه ی (لَمْس) (۱۷).

هه روه ها بوخاری و مسلم ئەم فەرمووده یه یان گپراوه ته وه له (زَيْنَبِى كَعْبِيَّة) اُمُّ سَلْمَةَ وه ئه ویش له دایکیه وه که وتویه تی: (حِضْتُ وَأَنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْحَمِيلَةِ فَأَنْسَلْتُ فَخَرَجْتُ مِنْهَا فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضَتِي فَلَبِسْتُهَا فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ "أَنْفَسْتِ" قُلْتُ نَعَمْ فَدَعَانِي فَأَدْخَلَنِي مَعَهُ فِي الْحَمِيلَةِ قَالَتْ وَحَدَّثَنِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُقْبَلُهَا وَهِيَ صَائِمَةٌ وَكُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنَ الْجَنَابَةِ) (۱۸).

واته: ... ئوم سه له مه وتی من و پیغه مبه ر □ به یه که وه خو مان ده شو رد ... .

هه روه ها بوخاری و مسلم له دایکمان عائیشه وه گپراویانه ته وه که وتویه تی:
 (كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ مِنَ الْجَنَابَةِ) (۱۹).
 وه (إِبْنُ أَبِي شَيْبَةَ) رپوایه تی کردووه به بیژی: (كُنْتُ أَعْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ نَضَعُ أَيْدِينَا مَعًا) (۲۰).

واته: عائیشه فەرموویه تی من و پیغه مبه ر □ پیکه وه به ئاوی ناو ده فریک خو مان ده شو رد .

ده لیم: ئەگه ر ده ستلیدانی ئافره ت ده ستنویژی بشکاندایه ئەوا پیغه مبه ر □ و خیزانه کانی پیکه وه خو یان نه ده شو رد، له بهر ئەوه ی ده ستیان بهر یه ک نه که ویت و به بی ده ستنویژ له گه رماو بینه ده ره وه، چونکه فەرمووده ی سه حیمان بو

۱۶ (أخرجه ابن جرير الطبري وصححه: ۰۸/۳۹۹)

۱۷ (أخرجه ابن جرير الطبري وصححه: ۰۸/۳۹۹)

۱۸ (أخرجه البخاري / ۱۷۹۴)

۱۹ (أخرجه البخاري / ۲۵۸ ، ومسلم / ۷۵۷)

۲۰ (أخرجه ابن أبي شيبة / ۳۷۳)

گیپرراوده ته‌وه که پیغه‌مبهر □ بهر له خوشتن ده‌سنوویژی گرتووه و ئیتر له‌دوای خوشوردن ده‌سنوویژی نه‌گرتووه، هر عایشه‌خوی بومان ده‌گیریته‌وه ده‌لیت: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَا يَتَوَضَّأُ بَعْدَ الْغُسْلِ مِنَ الْجَنَابَةِ). (۲۱)

واته: پیغه‌مبهر □ له دوای غوسلده‌رکردن ده‌سنوویژی نه‌ده‌گرت. چونکه وهک زانراوه پیش خوشوردن ده‌سنوویژی ده‌گرت.

ئه‌وانه‌ش که پیچه‌وانه‌ی ئه‌و به‌لگانه‌ی سه‌ره‌وه ده‌که‌ن، ته‌نیا ئه‌و فه‌رمووده لاوازه ده‌که‌ن به‌به‌لگه که له (مُعَاذ) هوه گیپرراوده‌ته‌وه که گوايه کابرایه‌ک هاتووه بولای پیغه‌مبهر □ وتویه‌تی: (يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ لَا تُحِلُّ لَهُ فَلَمْ يَدَعْ شَيْئًا يُصِيبُهُ الرَّجُلُ مِنْ امْرَأَتِهِ إِلَّا قَدْ أَصَابَهُ مِنْهَا إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يُجَامِعْهَا فَقَالَ : تَوَضَّأَ وَضُوءًا حَسَنًا ثُمَّ قُمَ فَصَلَّ). قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنْ أَيْلٍ ﴾ الْآيَةَ فَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ أَهِيَ لَهُ حَاصَّةٌ أَمْ لِلْمُسْلِمِينَ عَامَّةٌ فَقَالَ : بَلْ هِيَ لِلْمُسْلِمِينَ عَامَّةً. ... وهذا حديث ضعيف (۲۲).

هه‌روه‌ها ئه‌و وته‌یه‌ی (عَمْرِي كَوْرِي خَطَاب) ده‌که‌ن به‌به‌لگه که فه‌رموویه‌تی: (إِنَّ الْفُبْلَةَ مِنَ اللَّمْسِ فَتَوَضَّأُ، مِنْهَا).

واته: ماچیش هه‌ر له له‌مسه، ده‌سنوویژی لیبشوره‌وه. هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ش ده‌که‌ن به‌به‌لگه که (إِبْنُ عَمْرٍ) بوچونی وابووه که ماچ ده‌سنوویژشکینه و فه‌رمانی کردووه به‌گرتنه‌وه‌ی.

یان ئه‌و وته‌یه‌ی (إِبْنُ مَسْعُودٍ) که ده‌فه‌رموویت: (الْفُبْلَةُ مِنَ اللَّمْسِ وَفِيهَا الْوُضُوءُ) (۲۳).

منیش ده‌لیم: ئه‌م شوینه‌وارانه که گیپرراونه‌ته‌وه پیچه‌وانه‌ی ئه‌و به‌لگه سه‌حیحانه‌ن که له‌پیشدا باسمانکردن، وه به‌هیزترین به‌لگه‌ش ئه‌و به‌لگه‌یه‌یه که بوتریت خوی گه‌وره □ ده‌فه‌رموویت یان پیغه‌مبهر □ ده‌فه‌رموویت، چونکه وهک (ئیمامی مالیک) ئاماژه‌ی کردووه بو گوره‌که‌ی پیغه‌مبهر □ فه‌رموویه‌تی: (كُلُّ يَأْخُذُ مِنْ قَوْلِهِ وَيُرَدُّ، إِلَّا صَاحِبَ هَذَا الْقَبْرِ).

۲۱ النسائي / ، والترمذي / ۱۰۷ ، وابن ماجه / ۵۷۹ ، وأحمد / ۲۴۸۹۳ ، وغيرهم ، قال الألباني الحديث صحيح انظر المشكاة /.

۲۲ أخرجه الترمذي ، وأحمد / ۲۲۴۶۳ ، والدارقطني / ۲۹۲ ، وقال الألباني ضعيف الإسناد انظر ضعيف سنن الترمذي : ۱/۳۸۳ .

۲۳ انظر تفسير الطبري : ۸/۳۹۳ ، ومستدرک الحاكم / ۴۷۰ ، والبيهقي / ۶۱۶ .

واته: هه موو که سیک ده کریت هه ندیک له و ته کانی وهر بگیریت و هه ندیکی وهر نه گیریت، جگه له خاوه نی ئه و گوړه نه بییت، که ده بییت سه رجه م و ته کانی وهر بگیریت.

هه روه ها خوی گه ورهش فه رمانی پیکردوین که له په یدابوونی جیاوازی بیروبو چون و نا کوکیمان له سه ر هه ر شتیک، یه کسه ر بگه رینه ووه بو لای قورئان و فه رمووده، چونکه جگه له خوا و پیغه مبه ره که ی □ که سی تر بو ی نییه دینیک و شه رعیکی تر مان بو دا بتاشییت.

وه ئه و (ئه سه ر) شوینه و رانه ی سه ره وه پیچه وانه ی بو چونی ژماره یه ک (ئه سحابه) و (تابیعین) یشه، جا وه ک له سه ره وه باس مان کرد له (سَعِیدِی کورپی جُبیر) هوه گیړراوه ته وه که ده لییت: له ناو خه لکدا باسی ئه و ئایه ته کرا ئایا وشه ی (لمس) به چی مانایه ک دیت؟ ئیتر هه ندیک وتیان مه به ست پیی (جماع) ه وه هه ندیکی تریان وتیان مه به ست پیی (جماع) نییه له مس هه ر له مسه و مانای ده ستلیدانه، ئیتر ئه مه م بو (ابن عَبَّاس □) گیړایه وه، ئه ویش وتی: تو رات له گه ل کامیان بوو؟ منیش وتم له گه ل ئه و بو چونه یان بووم که ده یانوت مه به ست پیی (جماع) ه، ئیتر (ابن عَبَّاس □) وتی: ئه و کو مه له یان قسه که یان راسته که وتیان مه به ست پیی (جماع) ه، وه وتی: ("المس" و "اللمس"، و "المباشرة") هه موو به واته ی (جماع) دین، چونکه خوی گه وره، (يُكَلِّی مَا شَاءَ بِمَا شَاءَ) چونی بویت ووشه کان وا به کاریان ده هیئیت (۲۴).

(ابنُ تَیْمِیَّة) فه رموویه تی: له سه ر و اتا و لیکدانه ووه ی ئه م ئایه ته (عَبْدُ اللَّهِ کورپی عَمَر) و کو مه لیک عه ره ب زمان، وه (عَطَاءِی کورپی أَبُو رَبَّاح) و کو مه لیک (مَوَالِی) و اته غه یره عه ره ب، نا کوکیان بو درووست بووه، ئیتر چون بو لای (ابنُ عَبَّاس) که حوکیمان بو بدات له سه ری، ئه ویش وتی عه ره ب زمانه کان راستیان کرد. به لام (ابنُ عَمَر □) وتویه تی: (قُبْلَهُ الرَّجُلِ امْرَأَتُهُ وَمَسُّهَا بِيَدِهِ مِنَ الْمَلَامَسَةِ).

واته: ئه گه ر پیاو خیزانی خوی ماچکرد یان ده ستی لیوهدا ئه و، مانای وایه (لمس) ی کردووه و ده ستنوویژی ده شکیت.

ئه مه ش قسه ی ئیمامی (مالک) و زانایانی شاری مه دینه یه جگه له ویش، هه ندیکیش ده لین ئه مه ی سه ره وه بو چونی (ابنُ عَمَر) و (ابنُ مَسْعُود) یشه، چونکه

ئەوان وایان نه بینووه که کهسی له شگران بۆی ههیه تهیموم بکات، له بهر ئەوه ئەو ئایه تهی سه ره وه وا لیک ده ده نه وه که (له مس) ده بیته هۆی شکانی ده ستنوێژ، به لام له ئایه ته که دا جوان دیاره که مه بهستی له وه یه درووسته که سیکی له شگران تهیموم بکات، له باره ی واتای ئەو ئایه ته (أَبُو مُوسَى) بهر په رچی (إِبْنُ مَسْعُودِ) ی داوه ته وه، ئیتر (إِبْنُ مَسْعُودِ) هیچ وه لامیکی نه داوه ته وه، چونکه له و کاته دا هیچی له یاد نه بووه ده رباره ی ئایه ته که، ئەم روداوه ئیمامی (البخاری) له سه حیحه که یدا گێراویتییه وه (٢٥).

ههروهها له په رتووکی (إِقَامَةُ الدَّلِيلِ عَلَى إِبْطَالِ التَّحْلِيلِ) وتویه تی ئەوانه ی که ده لێن ده ستلیدانی ئافره ت ده ستنوێژ ده شکینیت، وته که یان پیچه وانه ی بنه ماکانی دینه، وه پیچه وانه ی کۆرای ئەسحابه یه، و پیچه وانه ی فه رمووده کانه، وه ئەوانه ی که ده لێن ده ستلیدانی ئافره ت ده ستنوێژ ده شکینیت، هیچ به لگه یه کیان پی نییه، چونکه ئەگه ر وشه ی (لَمَسْنِ) له م ئایه ته دا که ده فه رموویت: ﴿أَوْلَمَسَّمُ الْإِنْسَاءُ﴾ مه به ست پیی ده ستلیدان یان ماچ کردن و ئەو بابه تانه بیته وه ک (إِبْنُ عُمَرَ) و جگه له ویش وایان وتوووه، چونکه وه ک زانراوه له قورئان و فه رمووده دا بۆمان رو نکراوه ته وه ئەو (له مس) ه مه بهستی له ده ستلیدانه له گه ل (شهوّه) واته: له گه ل ئاره زودا، ئەوه تا خوای گه وره ده رباره ی حوکمی (إِعْتِكَافِ) واته مانه وه له مزگه وتدا به مه بهستی خوا په رستی، ده فه رموویت: ﴿وَلَا تُبَشِّرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ﴾ (١٧٧) وه ههروه کوو زانراویشه بهرکه وتنی پیستی ئافره ت (مباشرة) بو که سیک له (إِعْتِكَافِ) دا بیته به بی مه بهستی ئاره زوو حه رام نییه ته نیا له گه ل ئاره زودا حه رامه، ههروه ها ئەو که سانه ی که له (إِحْرَامِ) دان ئەگه ر پیستیان بهر پیستی خیزانیان بکه ویت به بی هه بوونی ئاره زوو حه رام نییه، وه قوربانی کردنیان نایه ته ئەستو به و هۆیه وه، ههروه ها خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ﴾ وه یان ده فه رموویت: ﴿لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ الْإِنْسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ لی ره دا دیاره که ئەگه ر پیاویک دهستی دا له ماره بره که یه وه ده ستلیدانیکی ئاسایی به بی جووت بون، وه ته لاقی دا پیویست به عیده ناکات

(واتہ دەستبەجی ئەو ئافرەتە دەتوانیشت شووبکاتەو و ماوەی چاوەروانی ناویشت) مارەبیبە کەشی دانامەزریشت، (واتە تەنیا نیوەی مارەبیبەکەشی وەر دەگریشت نەک ھەمووی) وە ھەرامیش نایشت لە کەسوکاری مارەبەرەکەشی بە بۆنە ی ژن و ژنخواریەو و واتە (مُصَاهِرَة) ئەمەش کۆرای زانیانی لەسەرە، بەلام بەپێچەوانەو ئەگەر لەگەڵ ئارەزودا دەستی لیبدا بەبێ ئەوەی بیگووژیتەو یان جوتبیت لەگەڵیدا ئەوا جیاوازیەکی زانراو ھەیە لە نیوانی زانیانی مەزھەبی ئیمامی (أحمد) و جگە لەویش.

بۆیە ھەرکەس وشەیی (لەمس) لە نایەتی ﴿أَوْلَمَسَّمُ النِّسَاءَ﴾ وایک بداتەو کە مەبەستی تەنیا لە دەستلیدانی ئاساییە ئەگەر ھیچ ئارەزوویەکیشتی لەگەڵدا نەبیت، ئەوا دەردەچیت لەو زمانەیی کە قورئانی پێی دابەزیو، بگرە دەردەچیت لەو زمانەش کە لەناو خەڵکدا باو، چونکە ئەگەر وشەیی (مَسَم) بەکارھات لە نیوان ژن و پیاویدا یەکسەر دەزانریت کە مەبەست پێی دەستلیدانە لەگەڵ ئارەزودا، ھەر وەک چۆن کە وشەیی (وَطء) لە نیوان ژن و پیاویدا یەکسەر دەزانریت مەبەستی پێی جووت بوونە. (۲۶)

منیش دەلیم ئەگەر دەستلیدانی ئافرەت بو بەھۆی دەرچونی (مَذی) لە پیاو، (کە ئاویکی لینجی رۆونە) ئەوا بیگومان دەستنوێژ دەشکینیت، بە بەلگەیی ئەو فەرموودەیی کە (علی کوری أبو طالب) گێراویتیەو دەفەر موویت: (كُنْتُ رَجُلًا مَدًّا فَأَمَرْتُ الْمِقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلَهُ فَقَالَ : فِيهِ الْوُضُوءُ) (۲۷).

واتە: من کەسیک بوم (مَذی)م زۆر بوو، ئیتر بە (مِقْدَادی کوری أسود)م وت کە لە پێغەمبەر □ بپرسیت، دەربارەیی ئەو، ئەویش لیبی پرسیی، پێغەمبەر □ فەرمووی: دەستنوێژ دەشکینیت.

و نوێژ بەبێ ھەبوونی دەستنوێژ ھەرگیز وەرناگیریت، بە بەلگەیی فەرموودەکەیی پێغەمبەر □ کە دەفەر موویت: (لَا تُقْبَلُ صَلَاةٌ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَتَوَضَّأَ) (۲۸).

واتە: نوێژی کەسیکی بێ دەستنوێژ وەرناگیریت ھەتا کوو دەستنوێژ نەگریت. و ھەر وەھا پرسیارکراو لە (اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء) دەربارەیی ئەوەی ئایا بە دەستلیدانی ئافرەت دەستنوێژ دەشکیت یان نا؟ فەرموویانە: (إذا مس

۲۶ (إقامة الدليل: ۲/۳۳۸).

۲۷ (أخرجه البخاري/ ۱۷۶، ومسلم/ ۷۲۱).

۲۸ (أخرجه البخاري رحمه الله تعالى/ ۶۵۵۴)

الرجل المرأة مباشرة ففيه خلاف بين أهل العلم، هل ينتقض وضوءه أم لا. والأرجح أنه لا ينقض الوضوء؛ لأن النبي صلى الله عليه وسلم قبل بعض نسائه ولم يتوضأ؛ ولأن هذا مما تعم به البلوى فلو كان ناقضاً لبينه النبي صلى الله عليه وسلم. وأما قوله سبحانه في سورة النساء والمائدة: ﴿أَوْلَمَسَّمُ النِّسَاءِ﴾ فالمراد به الجماع في أصح قولي العلماء (٢٩).

واته: دهر باره‌ی دهست دان له پیستی ئافرته، جیاوازی ههیه له نیوان زانایاندا ئایا دهستنوێژ دهشکینیت یان نا؟ وه بۆچونی راستترین ئه‌وهیه دهستنوێژ ناشکینیت، چونکه پیغه‌مبهر □ ماچی هه‌ندیك له خیزانه‌کانی خوی کردووه و دهستنوێژی نه‌شۆردۆته‌وه، چونکه ئه‌گه‌ر به‌دهستلیدان دهستنوێژ بشکایه ئه‌وه ده‌بووه کیش‌هیه‌کی گه‌وره، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر ده‌ستلیدان یه‌کیک بوایه له‌دهستنوێژشکینه‌کان ئه‌وا بیگومان پیغه‌مبهر □ بۆی روون ده‌کردینه‌وه، وه ئه‌و ئایه‌ته‌ی سوره‌تی (النساء) و (المائدة) که خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: ﴿أَوْلَمَسَّمُ النِّسَاءِ﴾ مه‌به‌ست پینی (جماع) ه به‌ گویه‌ی راستترین وته‌ی زانایان.

هه‌روه‌ها (وه‌زاره‌تی ئه‌وقاف و کاروباری ئیسلامی له ولاتی کوهیت) فه‌توای ده‌رکردووه که تیایدا هاتووه، مانای ئایه‌تی ﴿أَوْلَمَسَّمُ النِّسَاءِ﴾ (جماع) ه، هه‌روه‌ک چۆن (إِبْنُ عَبَّاس) به‌و شیوه‌یه ته‌فسیری کردووه، هه‌روه‌ها به‌ کرداره‌کانی پیغه‌مبهر □ ئه‌م واته‌یه‌یان زیاتر چه‌سپاوه (٣٠).

وه شیخ (إِبْنُ بَاز) له فه‌تواکانیدا وتووێه‌تی: (أما قول الله سبحانه في آيتي النساء والمائدة ﴿أَوْلَمَسَّمُ النِّسَاءِ﴾ فالمراد به الجماع في الأصح من قولي العلماء، وهو قول (إِبْنُ عَبَّاس رضي الله عنهما) وجماعة من السلف والخلف، والله ولي التوفيق) (٣١).

به‌م شیوه‌یه کۆتایی ده‌هینم به‌رونکردنه‌وه و ده‌رخستنی مه‌به‌سته‌که‌مان، جا ئه‌گه‌ر هه‌ر که‌موکووری و لادانیکی تیدا بوو ئه‌وه له‌نه‌فسی خۆم و شه‌یتانه‌وه‌یه و خوا و پیغه‌مبهره‌که‌ی □ لێی به‌رین، وه ئه‌گه‌ر راست و درووستیش بوو ئه‌وا ته‌نیا له‌لایه‌ن خوای بی‌هاوه‌له‌وه‌یه.

٢٩ (فتوى رقم: ١٤٠٥).

٣٠ (الفتاوي الفقهية / ١٣٤ / ١٣).

٣١ (فتاوي ابن باز: ٣٦٧ / ٣).

له کۆتایدا داواکارم له خوای گه وره که پاشه پوژیکي باشمان پی به خشیت له سه رجه م کاره کانماندا، وه بمان پاریزیت له سه رشوری دنیا و قیامت، وه ناموژگاریم بو خوم و نهو برایشم نهو هیه که له خواترسانمان هه بیت له ئاشکرا و نهینی دا، وه سووربین له سه ر به ده سه تهینانی زانستی شه رعی و ده ستگرتن به سوننه تی پیغه مبه رمانه وه □ و په رۆش بین بو ی و هه ولبدهین بو سه رخستنی، وه خومان بپاریزین له بیدعه و بیدعه چیه کان.

خوای گه وره له خوم و دایک و بام و ماموساکانم و هه رکه سیک مافی هه یه به سه رمه وه خو شببه .

وصلی اللهم وبارک علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین..